ACTA NUMISMÀTICA 47
Barcelona 2017

Les medalles de l'Sportsmen's Club. Un concurs, dos vencedors, tres premis

*ROSSEND CASANOVA**

Barcelona, finals de 1903. La selecta societat Sport Fox Terrier, que funciona des de fa poc temps, ha vist com desperta molt d'interès entre la burgesia barcelonina, de manera que decideix eixamplar el seu radi d'acció i canviar el nom pel d'Sportsmen's Club, mantenint les activitats amb animals, com les competicions de gossos aligots, la columbòfila o els galls de baralla, i augmentant aquelles que es practiquen a l'aire lliure i requereixen als jugadors agilitat o força, com la gimnàstica, l'esgrima, el tir, el tennis o les bitlles. La societat adquireix un gran solar al costat del nou Palau de Justícia -aleshores en construcció-, al passeig de Sant Joan, entre el passeig Pujades i el carrer Pallars (avui Buenaventura Muñoz). En aquella parcel·la allargassada s'hi basteixen diferents pavellons i pistes esportives. El "Club dels Esportistes" esdevé així una entitat pionera en el seu camp i ho fa amb èxit: havia iniciat el seu camí amb un centenar de socis i un any després, a finals de 1904, ja arribaven als 1.367. Malgrat això, tot i reunir els barcelonins benestants, alguns dels incipients campionats espanyols (com la primera Cursa Internacional de Motocicletes) i els millors esportistes, com el fundador del Futbol Club Barcelona, Hans Gamper, que juga a les seves instal·lacions, la Junta Directiva acaba dissolent l'entitat l'octubre de 1905 per "les ocupacions de molts, la conveniència d'altres i el cansament d'alguns".[1]

El club prenia el nom de l'anglicisme *sport*, de manera que, en aquell món dominat per la sola oficialitat del castellà, sonava com en català esport, a més de refermar l'origen anglès d'aquelles iniciatives saludables per al cos i la ment. Desitjós d'unir aquesta pràctica amb l'art, el club va impulsar un concurs per premiar el millor projecte que li pogués servir de segell, medalla i diploma, i les condicions van ser que els dissenys –aquesta va ser la paraula utilitzada– havien

* Vicepresident de la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics.

1. "1904-1905 El Sportsmen's Club", *Historia del Boxeo en España*: http: //historiadelboxeoenespana.blogspot.com.es.

de ser executats al rentat (pintura a l'aiguada d'una sola tinta), fang, cera o guix.[2] Com és habitual, cada proposta havia d'anar identificada amb un lema i acompanyada d'un sobre que havia de tancar el nom i el domicili de l'autor. La presentació d'obres va estar oberta del 10 d'octubre al 5 de novembre de 1903 al carrer de Santa Anna número 22, baixos. Allí hi havia l'establiment de joieria i art decoratiu Callís, que tenia l'aparador farcit de boniques peces d'orfebreria i objectes d'antiquari.[3] La botiga era d'estil modernista i estava plena d'elements decoratius de metall daurat sobre fusta, un interior que els anys, els canvis de gust i els diferents usos del local no ens han deixat cap rastre de com era.

El 10 de novembre es reuní la comissió encarregada d'avaluar les propostes presentades. La formaven cinc socis de l'Sportsment's Club: els pintors Ramon Casas, Alexandre de Riquer i Miquel Utrillo; el mestre d'esgrima i primer president de les societats catalanes de futbol (1900-1904) -avui Federació Catalana de Futbol-, Eduard Alesson; i el president de l'extingida associació Sport Fox Terrier, Ramon Callís, que també era el propietari de la joieria. Es van trobar a la rebotiga, presidida per una llarga taula on hi havia una cinquantena de paquets, ben repartits en fila, que tenien al darrere el sobre tancat amb el lema. El grup obrí una per una les diferents propostes. N'hi havia que eren models en guix, unes altres eren de fang i alguna presentava només el dibuix projectat. Comprovaren les dimensions, d'un mínim de 15 centímetres i un màxim de 18, com deien les bases del concurs, i tot seguit començaren a examinar-les detingudament i a valorar-les, descartant immediatament les més fluixes, les que no complien el caràcter artístic requerit i les que comunicaven malament. En van quedar onze. Després d'un distès debat, el jurat atorgà els dos primers premis de la convocatòria i n'afegí un tercer.

Acordaren concedir el premi de 200 pessetes i el títol de Soci de Mèrit de la societat al projecte número 28, presentat sota el lema «Aize-Sport»; el premi de 50 pessetes i mereixedor del segon lloc al número 55 amb el lema «al Victoriós», al qual, en vista del bon nivell artístic, també atorgaren el títol de Soci de Mèrit. Igualment, decidiren concedir un tercer premi (no previst a les bases) de 25 pessetes al projecte número 32 que portava per lema «Barcelona a Sportsmen». Callís redactà l'acta i, en obrir els sobres que contenien els noms dels autors, resultaren ser, per aquest ordre, de Dionís Renart, Eusebi Arnau i Ismael Smith.[5]

La societat es va reservar el dret de reproduir tots els originals presentats i va establir que concediria un diploma de cooperació als autors si en cedien la propie-

2. Les bases de la convocatòria van ser publicades a diversos diaris: "Sportsmen Club", *Los Deportes,* Barcelona, 11 d'octubre de 1903, p. 651; *La Vanguardia*, Barcelona, 10 d'octubre de 1903, p. 4, i 22 d'octubre de 1903, p. 3; "Sport". *Ilustració Catalana*, Barcelona, 18 d'octubre de 1903, p. 323.

3. *Los Deportes*, 12 de juliol de 1903, Barcelona, p. 444.

4. "Notas de sport", *La Vanguardia*, Barcelona, 13 de novembre de 1903, p. 3.

5. M. L. de Linares, "Fiestas Deportivas reales", *Los Deportes*, Barcelona, 17 i 24 d'abril de 1904 (número extraordinari amb motiu de la visita reial), p. 246-255.

tat absoluta. Es va avisar els guanyadors i els perdedors, i es va preveure celebrar una festa per al lliurament de premis que es va deixar per a l'any següent. Aquesta es va fer coincidir, finalment, amb la vinguda del rei Alfons XIII a Barcelona. Una mica abans se li havia sol·licitat que acceptés el títol de president d'honor, oferta que el monarca havia acceptat agraït. Programada pel 9 d'abril de 1904, diverses entitats esportives van prestar la seva cooperació, com la Reial Missatgera de Iluro de Mataró, la Reial Societat Columbòfila de Barcelona, la Unió Velocípede Espanyola, l'Atlètic Club Ciclista, l'Autogaratge Central, els gimnasos de F. Bricall, I. Soler, E. Tolosa i A. Santanach, les sales d'armes de l'Ateneu Barcelonès, del Cercle Eqüestre, dels senyors Grau, Alesson, Garcia, Geruvich, Bruguès, Marín i González, l'Associació de Clubs de Futbol, l'Automobilisme Barcelonès, el Club Espanyol de Futbol, el Bitlla Club, el Club Alemany de Lawn Tennis, el Viernes Club, l'Associació de Lawn Tennis de Barcelona i el Barcelona Lawn Tennis Club.

Les instal·lacions de l'Sportsmen's Club es van condicionar especialment per a l'ocasió. Els edificis eren obra de l'arquitecte Enric Sagnier i els preparatius que es van dur a terme durant aquella setmana van importunar als socis, que es van haver de resignar a abstenir-se d'algunes activitats i a suportar el soroll, la pols i les contingències que suposen aquests tipus d'obres. Per tal d'embellir els espais, es va refer el sòl, s'enderrocaren algunes parets per ampliar diverses sales, s'aixecaren pals i s'hi penjaren nombroses garlandes. El pavelló d'administració, tot ell de fusta, es guarní de flors que formaven el distintiu *A XIII* [Alfons XIII] i s'hi situà, sobre l'entrada, una gran corona reial entre les banderes d'Espanya i del club, a més de col·locar-hi bombetes que, quan es va fer de nit, van convertir aquella façana en una sorpresa per als socis.

Era dissabte i, abans que comencés la festa, es van celebrar les proves esportives al Parc de la Ciutadella i a les instal·lacions de la societat. A les tres de la tarda, una nombrosa concurrència, selecta i distingida, començà a arribar per gaudir de les múltiples activitats i poder saludar el rei. Molts socis s'hi van acostar a peu, d'altres hi van arribar amb els seus cotxes de cavalls, i els més moderns i adinerats s'hi desplaçaren en els seus automòbils, com Francesc Abadal, el victoriós "*esprinter català*". La tarda era calorosa i la multitud esperava amb impaciència l'arribada del monarca i el repartiment de premis adjudicats en els concursos del matí. Tothom mirava la part inferior del dosser que cobria l'entrada principal que donava al passeig de Sant Joan, esperant veure-hi aparèixer Alfons XIII, quan en realitat qui hi arribà fou un emissari oficial que es reuní, d'urgència, amb la Junta. Els explicà una mala notícia: la reina Isabel II, àvia del rei, havia mort aquell mateix dia a les deu del matí a la seva residència de París i, en conseqüència, en trobar-se la Cort de dol, quedava suspesa la visita festiva del rei a la societat.[6] Aquest fet no cancel·là els actes

6. Narciso Masferrer, "En el Sportmen's Club", *Arte y Sport*, Madrid, 20 d'abril de 1904, p. 8-9.

i, a l'hora prevista, el públic se situà al davant de la gran tarima guarnida per als parlaments, al centre de la qual hi havia una taula plena de trofeus. L'envoltaren el president Joaquim Salgot, el vicepresident Josep de Togores (responsable també de la comissió de festes); el representant de la secció ciclista, Francesc Oliva; el de la de patinatge, Joan Majó, i el de la columbòfila, Josep Nausa, qui alhora era el secretari de la societat. El president començà els parlaments donant la benvinguda als socis, agraint a les societats i a les persones que havien cooperat per l'èxit de les celebracions i excusant la presència del rei per la mort d'Isabel II indicant, però, que "quan torni de nou a Barcelona, tindrà especial gust de visitar aquesta societat, de la qual n'elogia la finalitat i objectius".[7] Finalment, felicità els participants dels vuitantaquatre campionats que s'havien repartit entre les diferents disciplines[8] i passà a lliurar el primer premi, que va ser, però, el de la medalla de l'entitat. Renart, Arnau i Smith van pujar a l'estrada i recolliren els seus respectius guardons i diplomes, sota l'aplaudiment i la mirada dels socis.[9] Després del lliurament dels altres premis, va tenir lloc una sessió de patinatge i animacions que van acabar al vespre amb una desfilada que va congregar cinc mil espectadors i va durar prop d'una hora. Un centenar de carruatges esperaven els seus propietaris al final de la festa.

Les medalles

La medalla guanyadora de Dionís Renart és circular i mostra una figura femenina amb un nen que xuta una pilota, representacions que evoquen la mateixa societat com a protectora i promotora de l'esport (*fig. 1*). El model, doncs, havia d'agradar per això, per la idea que l'esport era bo per a la formació de la persona i l'allunyava dels vicis urbans. La peça té una gràfila ampla amb la llegenda / SPORTSMEN'S CLUB / BARCELONA / ben clara i de tipografia modernista. El revers presenta el camp llis perquè s'hi pugui gravar el nom del seu destinatari i la data, i inclou una orla igualment ampla amb un gos rater en acció (la Caça), un gall (la Baralla), diversos coloms (la Distància), un conill (la Velocitat) i una diana (la Punteria). Cal dir que Miquel de Crusafont publicà una medalla com aquesta on, al camp del revers, hi ha gravat al burí / CONCURSO / PREPARATORIO / 10 / ENERO 1904 / E. ALESSON / PISTOLA /,[10] de manera que la medalla s'edità poc després del veredicte i s'esperà a celebrar la gran festa per lliurar els premis.

7. "Sportsmen's Club. Reparto de premios", *La Vanguardia*, Barcelona, 26 d'abril de 1904, p. 3.

8. Aquestes van ser: tir al blanc a carabina i a pistola, concurs d'esgrima, campionat d'atletisme en les categories de pes lleuger i gran pes amb els seus respectius exercicis, lluita grecoromana, gimnàstica, carreres de bicicletes, de velocitat, de resistència i de tàndems, carreres de motocicletes, carreres al trot enganxat, carreres automobilístiques, partits de tennis i de bitlles, i proves de patinatge.

9. "Sportsmen's Club", *La Vanguardia*, Barcelona, 26 de abril de 1904, p. 3. Vegeu també: D. Portes, "Crónicas a... 120 a la hora", *Arte y Sport*, Madrid, 30 d'abril de 1904, p. 6.

10. Miquel Crusafont, *Medalles commemoratives dels Països Catalans i de la Corona catalano-aragonesa: (S. XV-XX)*. Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, Barcelona, 2006, p. 626-627, número de medalla al catàleg: 1542.

Fig. 1. Callís. Barcelona. 1903. Sportsmen's Club de Barcelona. Medalla.
Aram. Fosa. 13 gr. Ø 31 mm. Dionís Renart.
a/ Una dona asseguda i un nen dret, ambdós despullats i amb els braços alçats, ell xuta una pilota. En una gràfila ampla, la llegenda: / SPORTSMEN'S CLUB / BARCEONA.
r/ Camp llis. Orla amb un gos rater en acció (la Caça), un gall (la Baralla), diversos coloms (la Distància), un conill (la Velocitat) i una diana (la Punteria).

Hem de fer notar que Eduard Alesson era amic de Ramon Callís, promotor de la nova Sportmens's Club. Callís va tenir un primer taller d'orfebreria i joieria al carrer de la Llibreteria, 15 (actiu entre c. 1892 i 1899), i després es traslladà al carrer de la Portaferrissa, 25, on s'anunciava amb un rètol publicitari dibuixat per Ramon Casas, que el 1899 publicà per primera vegada *Pèl & Ploma* (*fig. 2*).[11] En aquell taller, Callís també hi obrava medalles, probablement només mitjançant el sistema de la fosa (com feia amb les joies i altres objectes artístics), doncs no s'hi

Fig. 2. Anunci publicitari del taller de joieria de Ramon Callís dibuixat per Ramon Casas, qui publicà per primera vegada Pèl & Ploma el 20 d'octubre de 1899 (p. 6).

11. El 1899 el pintor i dibuixant Ramon Casas celebrà una exposició a la Sala Parés, on presentà, amb el número 39, el "Dibuix anunci Callís", i amb el 42, "l'Esbós anunci Callís". Segons indicava la portada de la revista: «Aquest número conté la llista complerta de totes les obres exposades per en Ramon Casas, a l'exposició que *Pèl & Ploma* ha organitzat a Can Parés.» *Pèl & Ploma*, Barcelona, 28 d'octubre de 1899, p. 3. Vegeu també: *La Dinastia*, Barcelona, 30 de juny de 1892, p. 4.

ha documentat cap premsa per a encunyar. El juliol de 1903 decidí apropar-se a l'Eixample i traslladà el taller i la botiga al carrer de Santa Anna, 22, a tocar de la plaça de Catalunya, on els concursants van presentar les seves propostes, on es va fallar el concurs, on s'obrà la medalla de Renart i on va ser comercialitzada.[12]

Dionís Renart (1878-1946) va acabar essent un prestigiós escultor barceloní que també es va dedicar a l'astronomia (*fig. 3*). Havia estudiat a l'Escola de Belles Arts Llotja de la ciutat i va perfeccionar el seu treball al taller de Josep Llimona, amb el qual va col·laborar en aquelles dates a "La Resurrecció de Jesús" modelant *Les Tres Maries* (1903-1916) per al Primer Misteri de Glòria del Rosari Monumental de Montserrat, segons projecte d'Antoni Gaudí. A part de medalles, va realitzar objectes d'arts decoratives i joies.[13]

En relació a la segona medalla guanyadora, la d'Eusebi Arnau (1863-1933), suposem que no va guanyar el concurs per ser poc moralista i més competitiva, doncs representava un atleta sostenint amb la seva mà esquerra la figura d'una

Fig. 3. Retrat de Dionís Renart publicat a: Carlos Pigrau, "Monumento de Fr. Cristóbal de Torres", Hojas Selectas, Barcelona, 1909, p. 266.

12. En aquell temps hi ha documentades la fabricació d'altres medalles. Així, l'Associació de Clubs de Futbol acordà, el 1904, «encargar la construcción de las medallas al conocido establecimiento de D. R. Callís». Les medalles eren d'argent daurat per al capità i d'argent per als jugadors. Los Deportes, Barcelona, 22 de maig de 1904, p. 321. També consta que, entre altres objectes, «la Asociación de Clubs de Football ha creado una insignia que ha sido modelada en los acreditados talleres que el Sr. Callís posee en la calle de Santa Ana, núm. 22. Allí pueden dirigirse los asociados que deseen adquirir la consabida insignia». *Los Deportes*, Barcelona, 7 de gener de 1905, p. 12.

13. De les poques medalles que se li coneixen, hem de fer notar, d'aquell any 1903, el medalló *Wagner*. Vegeu: *Arquitectura y Construcción*, Barcelona, gener de 1903, p. 27. A principis de 1904, guanyà el premi per la medalla *Asociación de Viajantes del Comercio y de la Industria*. Vegeu: *Álbum Salón*, Barcelona, 1904, p. 34.

Fig. 4. Capçalera de l'Sportmen's Club a la revista Los Deportes, basada en la plaqueta d'Eusebi Arnau que quedà en segon lloc i que redibuixà l'il·lustrador Enric Moyà.

victòria alada. Aquesta peça no va ser obrada per Callís, però el joier Masriera de Barcelona en va fer una placa fosa en bronze, com bé recull Isabel Marín a la seva monografia sobre l'escultor.[14] Aquesta placa es conserva a l'Arxiu Baguès-Masriera i no es coneix ni la intenció, ni el destinatari final, ni si va ser l'única que va executar.[15] En tot cas, ens interessa fer notar que després del concurs alguna cosa deuria succeir, doncs malgrat que Arnau quedà segon, l'Sportmen's Club va fer servir aquest model com a imatge de la institució a partir del gener 1904, segons un redibuix d'Enric Moyà (*fig. 4*), i no el de Renart, el guanyador, com així deien les bases del concurs.[16] I no només això; també se li encarregà la plaqueta commemorativa de la festa en honor a la visita reial.[17] Per què no se li demanà a Renart aquesta plaqueta i així es premiava i estimulava la feina del jove artista? Arnau s'havia sentit malament, aleshores amb quaranta anys, en quedar per darrere d'un jove de vint-i-cinc? Utilitzà els seus contactes entre els socis del club, membres com ell de la burgesia, que a més eren clients seus, per reconduir aquella situació i aconseguir un nou encàrrec? Són preguntes de les quals no tenim resposta, malgrat sí sabem que Arnau havia treballat amb un dels membres del jurat: gràcies a les informacions facilitades per Isabel Marín, sabem que Arnau havia col·laborat amb Callís, qui el 1897 obrà una escrivania d'argent per a un general de l'armada, cap el 1901 obrà un joiell de Sant Jordi i el drac en or, i l'any següent realitzà novament una escrivania, aquesta per a la Societat Columbòfila de Barcelona que Callís executà probablement basant-se en un model d'Arnau.

De la tercera medalla, la d'Ismael Smith (1886-1972), malauradament no en tenim constància i probablement no s'editià. Tampoc no sabem com era el pro-

14. Isabel Marín data la plaqueta pels voltants de 1912, doncs la relaciona amb altres peces on Arnau inclou figures i elements clàssics com fames i victòries. Tanmateix, és probable que Masriera realitzés la placa aquell mateix any 1904. Isabel Marín Silvestre, *L'obra medallística de l'escultor Eusebi Arnau*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p. 46. Vegeu també: Javier Gimeno, *La medalla modernista*, Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona, 2001, p. 84, número de medalla al catàleg: 22.

15. M. Cruz Castro-Villacañas, "Medallas conmemorativas del reinado de Alfonso XIII conservadas en el Palacio Real de Madrid", *Reales Sítios*, Madrid, 1986.

16. *Los Deportes*, Barcelona, 3 de gener de 1904, p. 9.

17. Isabel Marín Silvestre, *L'obra medallística de l'escultor Eusebi Arnau*, p. 76.

jecte, que hauria resultat interessant per les poques medalles conegudes d'aquest autor. Però Crusafont dóna a conèixer una tercera medalla diferent, i qui sap si és aquesta. És de premi, unifacial i du la llegenda semicircular, / REAL SPORTSMEN'S CLUB BARCELONA /, que envolta una figura femenina sobre un cavall, una mena d'amazona que pot simbolitzar la mateixa societat. Al revers, hi ha gravat al burí: / 16 / OCTUBRE / 1903 /. La data podria ser equivocada atès que du el títol de "reial", quan Alfons XIII no acceptà l'oferiment de president d'honor fins el 1904, i també s'hi diu "Sportsmen's Club", quan l'entitat va ser creada l'octubre de 1903[18] i no es donà a conèixer als mitjans de comunicació fins el 10 d'octubre de 1903, només sis dies abans.[19]

Finalment i per concloure, hem d'incidir en la darrera peça: la plaqueta modelada per Arnau i dedicada al rei Alfons XIII en ocasió de la seva visita a l'Sportmen's Club. És d'argent i es repartí només aquell dia com a premi entre els guanyadors de les proves esportives. Presenta, a l'anvers, el bust de perfil a la dreta del monarca i la llegenda: / REAL SPORTSMEN'S CLUB / GRAN / FIESTA / SPORTIVA / EN HONOR / DE S. M. EL REY / DON ALFONSO XIII / ABRIL DE 1904 /.[20] És una peça on no hi consta la marca o signatura del fabricant, però Isabel Marín ens indica que probablement sigui de Masriera, doncs la fotografià a l'arxiu d'aquesta empresa.[21] Cal indicar que aquesta plaqueta reprodueix un perfil del rei que Arnau havia modelat en una medalla anterior de 1902 dedicada a la V Exposició Internacional d'Avicultura i Columbofília, i una del 1904 dedicada al monarca pels germans Masriera.[22]

Del concurs per a la medalla de l'Sportmen's Club traiem la conclusió que hi va haver tres premiats però dos vencedors: el primer, Renart, per quedar guanyador i veure produïda la seva medalla, i l'altre és Arnau, per aconseguir ser la imatge de la societat a la capçalera del diari *Los Deportes*, que Masriera obrés una placa de la seva proposta i que se li encarregués la plaqueta en honor a la visita reial a la societat. Per la seva banda, Smith, potser perquè el seu treball era menys meritori o perquè aleshores era un joveníssim escultor de tan sols disset anys, no aconseguí, que sapiguem, cap ressò ni encàrrec vinculat. És seva, aquella tercera medalla? No ho sabem, però el dia que puguem conèixer la seva *Barcelona a Sportsmen*, podrem veure i valorar si es va fer justícia.

18. Aquell octubre "el señor Gobernador civil de esta provincia" aprovà els nous estatuts de la societat. "Sportmen Club", *Arte y Sport*, Madrid, 30 de octubre de 1903, p. 15.

19. Miquel Crusafont, *Medalles commemoratives*, p. 626, núm. 1539.

20. «Los premios consistían en plaquetas de plata conmemorativas de la visita de S. M. a la Sociedad «Real Sportsmen's Club». Cit. *Supra*. M. L. de Linares, "Fiestas Deportivas reales", p. 247.

21. Isabel Marín Silvestre, *L'obra medallística de l'escultor Eusebi Arnau*, p. 76, número de medalla al catàleg: 21. Vegeu també: Miquel Crusafont, *Medalles commemoratives*, p. 626-627, número de medalla al catàleg: 1543.

22. Isabel Marín Silvestre, *L'obra medallística de l'escultor Eusebi Arnau*, p. 73 i 75.